

Styrenotat om stillingsplan til møte 11.11.2021

1. Overordnede synspunkter og vurderinger

De overordnede målsettingene for stillingsplanarbeidet på IFIKK må være å sikre at instituttet har så mange faste vitenskapelige stillinger som de økonomiske rammene gir rom for, og at disse stillingene allokeres til de fagene og feltene der behovet og nytten er størst.

Allerede denne setningen rommer en rekke premisser og spørsmål til avklaring. Ett premiss er at instituttet ikke over tid kan ha flere faste vitenskapelige stillinger enn vi har lønnsmidler til etter nødvendige avsetninger til administrasjon og drift. Fremtidige budsjettammer er imidlertid ikke gitt. De påvirkes av politiske beslutninger i Stortinget og regjeringen, på universitetet og fakultetet, og dessuten av ansattes evne til å bevirke at studenter tar eksamen og skaffe forskningsmidler fra eksterne finansieringskilder. Jo flere studenter som tar eksamen ved IFIKK, og jo flere eksterne forskningsmidler instituttet får, jo flere ansatte kan vi lønne. Den *faglige* nytten av nye ansatte må anses å være like stor uansett hvilket fagfelt de nyansatte tilhører. Den *økonomiske* nytten har imidlertid vist seg å variere sterkt. Dette hører med i vurderingen av hvor fremtidige stillinger bør komme.

Nytte og behov henger i noen grad sammen. Fag og -felter som er utarmet på undervisningsressurser, må anses å ha både større behov og mer nytte av nye stillinger. Behovet og nytten av nye lærere vil avta etter hvert som lærertettheten – forstått som lærertimer per student – øker. Når de økonomiske rammene gir anledning til det, må følgelig – *ceteris paribus* – de fagene der lærertettheten er lavest, tilgodeses først med nye stillinger, i den grad det er vesentlige forskjeller innad på instituttet. Tilsvarende må man innenfor hvert fag, for oppgaver der det kreves kompetanse ut over det man kan forvente av enhver vitenskapelig ansatt i faget, sørge for minimumsdekning før man styrker områder der den nødvendige kompetansen allerede er til stede. Dette notatet går ikke inn på behovene for spesialkompetanse innenfor hvert fag. Oppgaven med å kartlegge slike behov overlates i første omgang til den enkelte faggruppe, som vil måtte fremme forslag om hvilke deler av faget som har størst behov for å styrkes etter hvert som ressursene blir tilgjengelige (og etter hvert som behov oppstår som følge av avganger).

2. Lærertettheter

2.1. Studenttall

Lærertettheten avhenger i utgangspunktet av to faktorer: antall studenter og tilgjengelig samlet undervisningsplikt. De vedlagte tabellene viser tallene for hele instituttet og hvert fag. Her følger forklaring av hvordan tallene er fremkommet, og hvilke definisjoner og valg som ligger bak:

For å komme fram til sammenliknbare tall for antall studenter, er det lagt til grunn studiepoengene som er registrert i Database for høyere utdanning (DBH) og importert i dataverktøyet Tableau som brukes ved UiO. Alle fag på IFIKK har økt studiepoengproduksjonen i treårsperioden, men i varierende grad. For beregning av fremtidig undervisningsbehov er brukt gjennomsnittet av de siste tre års studiepoeng. Dette er det samme som Kunnskapsdepartementet bruker ved sin resultatbaserte omfordeling (RBO) som legges til grunn for tildelingen av en del av midlene som bevilges til universitetene, og som igjen brukes av UiO og HF for å viderefordre såkalte studiepoengmidler til instituttene. Det kan argumenteres for både en lengre periode, for å utjevne mulige forbigående svingninger i de aller seneste årene, og for å ta mest hensyn til det eller de siste årene. Det er jo det fremtidige studenttallet som er relevant for hvor mange lærere som trengs for å gi studenter i ethvert fag like mye undervisning. Å bruke gjennomsnittet 2018–20 som anslag for perioden 2022–26 gir et forholdsvis konservativt, men trolig også nokså robust, estimat.

Hvor lærerintensiv undervisningen må være, avhenger både av studienivå (lavere/høyere grad) og typen fag eller emne. I beregningene her er høyere grad (masterstudier) gitt dobbel vekt av lavere grad (årsenhets- og bachelorstudier). Dette er i tråd med fakultetets modell for fordeling av studieplassmidler, som er basert på en beregning av undervisningsintensiteten

(lærerressursbruken) på ulike studier. Departementets RBO-modell gir studiepoeng på høyere grad 50 % mer vekt enn lavere grad. Fakultetets beregninger må antas å være basert på større kjennskap til lokale forhold. Å bruke faktor 2 i stedet for 1,5 for masterstudiepoeng gir ikke særlig store utslag i beregningene for lærertettheter på IFIKK, men fag med forholdsvis mange masterstudenter (filosofi) kommer noe bedre ut enn fag med forholdsvis få (særlig klassisk).

Lavere grads undervisning i klassiske språk (latin og gresk, men ikke øvrige antikkemner) er gitt dobbel vekt. Fakultetets normer for ferdighetsemner i språk har et minstekrav til undervisningstimer som er omtrent det dobbelte av kravet til såkalte kunnskapsemner. En del latin- og greskemner på 2000-nivået kan ikke sies å være ferdighetsemner i språk, men her er studenttallene såpass lave at det er vanskelig å få særlig mange studenter per lærer; dessuten er det snakk om så få studiepoeng at utslagene uansett er små. Fakultetets studieplassmodell gir latin- og greskemner på lavere grad faktor 1,6.

2.2. Lærertimetall

Undervisningsplikten er regnet som summen av undervisnings- og administrasjonsplikten til fast vitenskapelig ansatte. Administrasjonsplikten er medregnet fordi administrasjonspliktsaldoen legges til saldoen i undervisningsregnskapet ved semesterslutt, slik at de to er utbyttable. Administrasjonsplikten er tilnærmet lik for alle ansatte i full stilling (ca 50 timer per semester), uansett stillingskategori.

Det er ikke tatt hensyn til lederverv eller andre typer ledelses- eller administrative frikjøp, ut fra en formodning om at disse jevner seg ut mellom fagene over tid. Fast vitenskapelig ansatte som av slike grunner ikke har undervisningsplikt, er derfor likevel regnet med i oversikten over lærertimer, som dermed blir mer enn antall disponible lærertimer. Det gjør lærertettheten større enn den faktisk er, men så lenge forholdstallet er likt mellom fagene, spiller det ingen rolle for vårt formål.

Forsknings- og utdanningsterminer utgjør en større utfordring. De er ikke regnet med her. Det vrir bildet litt, siden ansatte med lektorplikt må tjene opp flere års ansiennitet før de får søke om utdanningstermin (ni år for ett år), enn det ansatte i førstestillinger trenger for å søke om forskningstermin (seks år for ett år). (Ansienniteten gir rett til å søke om forsknings- eller utdanningstermin, men ikke rett til å få slik termin.) Det betyr at fag med en stor andel lektorer (særlig filosofi) har litt flere lærertimer og dermed litt større lærertetthet sammenliknet med andre fag enn tallene her viser, siden denne skjevheten ikke er regnet inn.

Det er ikke tatt hensyn til undervisningsplikten til åremålsansatte toere, postdoktorer, gjennomføringsstipendiater eller andre midlertidig ansatte, heller ikke vikarer. Disse kategoriene er svært fluktuerende, og hensikten med beregningene er å finne ut lærertettheten blant fast ansatte fremover for å finne ut hvor det er størst behov for nyttilsetninger. Det er ikke et mål å finne den reelle mengden undervisningsressurser i et fag i et bestemt år.

Exphil er både særlig viktig og særlig utfordrende. Viktig fordi emnet utgjør en så stor del både av undervisningsressursbruken og av inntektene til instituttet; utfordrende fordi det ikke er enkelt å avgjøre hvordan det skal behandles. I tråd med diskusjonsnotatet fra 31.08.2021 er exphil her holdt helt utenfor beregningene, ved at de lærertimene som brukes på exphil i henhold til undervisningsopplegget rektor har godkjent fra 2017, trekkes fra filosofilærertimetallet. Det nøyaktige tallet er ikke helt enkelt å finne, men bruker vi de tre årene 2018–20 som rettesnor, ligger gjennomsnittet – inkludert komitéarbeid og faglig administrasjon – på ca 14 000 timer per år. Dette er dermed lærertimer som ikke er tilgjengelige for (annen) filosofiundervisning. En forutsetning for å trekke dette timetallet i sin helhet fra filosofi, er at filosofene alene tar ansvaret for undervisningen i exphil fremover, uten bistand fra idéhistorie slik tilfellet har vært de siste årene. Idéhistorikerne får på sin side ansvar for exfac-undervisningen.

Undervisningsressurssituasjonen i hvert fag i årene fremover avhenger av når ansatte som kan gå av med pensjon fra 67 år (eller med AFP fra 63 år) eller stå i jobb til de blir 70 år, velger å slutte. (I tillegg kommer naturligvis andre avganger, men med mindre slike er kjent allerede, kan de ikke inngå i beregningene.) Instituttleder har spurt de aktuelle ansatte uforbindtlig om deres

intensjoner, og har lagt svarene til grunn for beregningene over tilgjengelige lærerressurser. Hvis intensjonene endres, vil ressursituasjonen endres tilsvarende.

2.3. Eksterne forskningsfrikjøp

Det er to tett sammenvevde grunner til at eksterne forskningsfrikjøp – her definert som frikjøp av fast ansatte med midler utenfor HF – kommer til fratrett i fagenes undervisningsressurser, i motsetning til administrative og ledelsesfrikjøp, frikjøp til undervisnings- og undervisningsutviklingsoppdrag og fakultetsinterne forskningsfrikjøp. Den ene grunnen er at den reduksjonen av lærertimer som forskningsfrikjøp innebærer, ikke er jevnt fordelt mellom fagene på instituttet, verken i overskuelig fremtid (de nærmeste fem årene) eller trolig på lang sikt. Den andre grunnen er at slike eksterne frikjøp, i mye større grad enn fakultetsinterne, er uttrykk for fagfelle vurderinger av forskningsstyrke. Forskningsmiljøer som er sterke nok til å trekke til seg eksterne forskningsmidler, er et åpenbart gode for hele IFIKK, fordi instituttet ikke bare får stipendiater, postdoker og andre tilførsler av impulser utenfra for eksempel i form av toerstillinger og andre samarbeidspartnere, men også får tilskudd til økonomien i form av nettobidrag og resultatmidler (RBO). Særlig for EU-prosjekter kan sistnevnte utgjøre betydelige beløp.

Å trekke eksterne forskningsfrikjøp fra lærertimetallet er en måte å ta hensyn til forskningsstyrke på. Ved å ta med i regnestykket de ressursene som forskningsstyrken trekker ut av hvert fag, inkorporeres denne faktoren i modellen direkte. Alternativet ville være å bruke mer omfattende – men trolig også mer presise – mål for forskningsstyrke, som tilførsel av eksterne forskningsmidler, doktorgrader, publikasjonspoeng osv, og å prøve å veie denne faktoren opp mot undervisningsbehov uten å ha noen felles vektenhet.

Den store fordelene ved den modellen som her er brukt for å integrere forskningsstyrke, er at forskningsstyrken kommer direkte inn i modellen. En ulempe er at hvor store utslag forskningsstyrken gir på denne måten, avhenger av hvor mye av de eksterne forskningsmidlene som brukes på frikjøp av fast ansatte i stedet for midlertidig prosjektansatte. Trolig vil dette jevne seg ut mellom ulike miljøer over tid.

Når forskningsstyrke integreres i modellen slik det er gjort her, innebærer det at fag med mye eksterne forskningsmidler og medfølgende frikjøp, vil få flere stillinger enn fag uten slike forskningsmidler. Resultatet blir en varig styrking av slike fag, og på sikt også av undervisningsressursene der, siden de som har eksterne frikjøp, forblir en del av faget og etter frikjøpsperioden bidrar til lærertimetallet. Det er imidlertid en formodning at styrken i forskningssterke miljøer er forholdsvis bestanding, slik at frikjøpsandelen vil holde seg høy, og lærertettheten på sikt derfor ikke vil stige så mye som dersom forskningsstyrken og de eksterne frikjøpsmidlene er forbigående. Faget vil være varig styrket, men i form av flere fast ansatte der en viss del alltid er frikjøpt fra undervisning.

Et spørsmål er hvilke(t) år som skal brukes som referanseår for forskningsfrikjøp. Tabellen viser frikjøpene av instituttets fast vitenskapelig ansatte i de tre foregående år (2018-20) og i år, samt frikjøp som er avtalt for stillingsplanperioden 2022–26. I en forstand er det bare kommende frikjøp som er relevant. Tallene for 2022 er nokså sikre, men for hvert år som går, kan tallene øke (eller synke dersom noen som har avtale om frikjøp, slutter) som følge av nye eksterne forskningsmidler. Siden eksternfinansierte forskningsprosjekter normalt strekker seg over ca fire år med tilhørende frikjøp, vil tallene for de siste årene av perioden temmelig sikkert øke. Tallene for 2018–20 (som er resultat av [forholdsvis beskjedne] tilslag på søknader i årene 2013–19) illustrerer at frikjøpene i år og de nærmeste årene er uttrykk for sjeldent vellykket søknadsskriving i flere fag – men også særlig forskningsstyrke. Det er også verd å merke seg i denne sammenheng at SFF-perioden til CSMN i sin helhet ligger forut for årene i tabellen. I stedet for å bruke et gjennomsnitt er det i tabellen brukt de kjente frikjøpene som grunnlag for å beregne lærertimer etter frikjøp i år og hvert enkelt år i stillingsplanperioden. Siden disse frikjøpene nødvendigvis synker mot slutten, innebærer det at lærertettheten i de siste årene av perioden trolig vil bli lavere enn det som er anslått i tabellen. Tallene over eksterne forskningsfrikjøp, og dermed over lærertimer etter frikjøp og over lærertettheter, må justeres etter hvert som forhåpentlig fremtidige tilslag på søknader om eksterne forskningsmidler fører til nye frikjøp. Instituttstyret må være åpen for mulige revisjoner av stillingsplanen som følge av dette.

2.4. Forholdstall

Instituttet har i dag som helhet en lærertetthet på nokså nøyaktig 1, forstått som forholdstallet mellom fast ansattes undervisningsplikttimer (medregnet administrasjonsplikten) og gjennomsnittet 2018–20 av vektete studiepoeng avlagt i emner eid av IFIKK – med exphil holdt utenfor beregningene. Som de vedlagte tabellene viser, varierer forholdstallet nokså mye mellom fagene, og er nokså sensitivt for hvilket eller hvilke år som brukes som referanse. Det som er åpenbart, er at kunsthistorie allerede har behov for nye undervisningsressurser, og at behovet bare vil øke hver år fremover etter som de ansatte går av for aldersgrensen. Filosofi vil også trenge flere lærere, men der er ikke behovet akutt. Uten nye ansatte faller lærertettheten også i klassisk under 1 fra 2023, mens idéhistorie ikke kommer i denne situasjonen før etter aldersavganger i 2025. Fremtidige tilslag på søknader om eksterne forskningsmidler med tilhørende frikjøp kan som nevnt føre til redusert lærertetthet, men tilsvarende behov for – og lønnsmidler til – nye stillinger.

I tolkningen av tabellene er det viktig å være klar over at forholdstallene (lærertettheten) for årene 2018–20, inkl forholdstallet for gjennomsnittet av disse årene, tar utgangspunkt i lærertimetallet for 2021. Det er altså ikke uttrykk for den reelle lærertettheten i 2018–20, men uttrykker hva lærertettheten i dag (2021) ville vært med studenttallene i hvert av de tre siste årene. Forholdstallene for 2021 og årene fremover uttrykker lærertettheter (inkl ansatte som har redusert undervisningsplikt pga lederverv, administrasjon, undervisningsutviklingsprosjekter eller HF-interne frikjøp) med et studenttall lik gjennomsnittet av årene 2018–21, gitt hva som er kjent av eksterne forskningsfrikjøp og (intensjoner om) avganger.

3. Studieprogramutvikling

Å utdanne studenter i filosofi, idé- og kunsthistorie og klassiske språk, og å gi alle universitetets studenter en grunnleggende innføring i vitenskapelig tenkemåte og etikk gjennom exphil, er et hovedelement i IFIKKs *raison d'être*. Jo bedre instituttets studietilbud er, jo bedre løser vi denne oppgaven. Og jo flere studenter vi har, jo lenger når vi ut.

Et godt studietilbud er viktig av både faglige og økonomiske grunner. Den klart største delen av IFIKKs inntekter genereres av studenter som tar eksamen. Når vi ser bort fra prosjektmidler som går til lønninger til prosjektansatte og drift av instituttets forskningsprosjekter, utgjorde studiesiden i 2020 nærmere 50 millioner kroner eller mer enn 80 % av de såkalte basisinntektene som brukes til å lønne fast ansatte.

IFIKK har de siste årene utviklet en rekke nye programmer og studieretninger som har økt attraktiviteten og kvaliteten på instituttets studietilbud og som har bidratt til et sterkt økende antall studenter og studiepoeng. Idéhistorie fornyet masterstudiene sine i samarbeid med kulturhistorie gjennom det felles, tverrfaglige masterprogrammet i Europeisk kultur (EKUL). Kunsthistorie har etablert en ny masterstudieretning i Kuratering, kritikk og modernismens kulturarv. Filosofi står sentralt i HF-delen av Honoursprogrammet, UiOs nye bachelorflaggskip for studenter med særlige forutsetninger og faglig interesse, og har initiert det ettertraktede tverrfaglige bachelorprogrammet Filosofi, politikk, økonomi sammen med statsvitenskap og økonomi. Klassikerne har på sin side vitalisert antikkemnene, med en voldsom økning i studentinteressen til følge.

De økte studenttallene innebærer økt press på instituttets undervisningsressurser og skaper behov for flere lærere. Enhver IFIKK-student skal ha undervisning av høy kvalitet og tilstrekkelig omfang til at læringsmålene kan nås. Stillingsplanen må gjenspeile dette, ved at de fagene – og de delene av fagene – der presset på lærerne er størst, får nye stillinger først. Lærertetthetsmodellen som er beskrevet her, sikrer at studentenes behov ivaretas uansett fag og nivå.

4. Forskningsstyrke

Forskning er den andre hovedoppgaven til IFIKK, sideordnet med undervisningen. Selv om undervisningen er dominerende for instituttøkonomien – og dermed for mulighetene til nyansettelser – er forskningen av stor betydning også økonomisk. De mange prosjektene instituttet har fått de siste to årene, fra Norges forskningsråd og særlig fra EU, gjør at forskningsmidlene i form av nettobidrag og resultatbonusen øker sterkt i stillingsplanperioden: Nettobidraget fra kjente og budsjetterte prosjekter øker fra et gjennomsnitt på litt under 5 mill kr i 2018–20 til over 15 mill kr i 2022–24 før det synker i takt med at prosjektene fra 2020 og 2021 fases ut, mens RBO stiger fra ca 2 millioner i 2022 til over 11 mill kr i 2026.

For å opprettholde inntektene – og dermed mulighetene til å lønne instituttets faste ansatte – også etter stillingsplanperioden er IFIKK avhengig av et fortsatt høyt nivå på de eksterne forskningsmidlene. Dette forutsetter at instituttet beholder sine forskningssterke miljøer, forstått som de forskningsmiljøene som genererer eksterne midler. I hele IFIKKs levetid har det i all hovedsak betydd systematisk filosofi, med CSMN 2007–17 og de tre ERC-prosjektene fra 2020 og 2021 som de viktigste, men langt fra eneste. Det av HF faglig prioriterte Centre for Philosophy and the Sciences (CPS) er sentralt, med både de tre ERC-prosjektene og en rekke andre forskningsprosjekter i sin portefølje. Hele instituttet er avhengig av at dette miljøet beholder sin forskningsstyrke. Systematisk filosofi er langt fra det eneste sterke forskningsmiljøet ved IFIKK, men det er hittil det eneste som over tid har vært i stand til å hente inn betydelige eksterne midler. Denne evnen må bevares, og stillingsplanen må brukes til dette, i tråd med betraktningene innledningsvis om nytte.

Inkorporeringen av eksterne forskningsfrikjøp i lærertetthetsmodellen er en måte som kan sikre at systematisk filosofi opprettholdes som et lokomotiv for IFIKKs fremdrift. Forutsetningen er at de stillingene som følger av frikjøpselementet, tilfaller dette feltet. I den grad de økonomiske utsiktene gjør det mulig å ansette flere enn det som skal til for at alle fagene har en lærertetthet på 1, er det dessuten mye som tyder på at hele instituttet – også utenfor systematisk filosofi – vil være tjent med at slike stillinger går til det miljøet som har en *proven track record* for å skaffe IFIKK store forskningsprosjekter, fra SFF til ERC. Styret bør her være bevisst sitt ansvar for instituttets økonomi ved å sikre at systematisk filosofi ved UiO forblir et internasjonalt ledende miljø som er i stand til å hente stadig nye, store forskningsprosjekter til IFIKK.

5. Andre hensyn

Det er vanskelig å se at hensyn til formidling eller andre former for samfunnskontakt skulle spille inn på en slik måte at styret bør fravike prinsippet om at alle studenter uansett fag har rett på like mye undervisning, med de nyansene som er beskrevet ovenfor. Med den modellen for stillingsfordeling etter lærertetthet som det tas til orde for her, skal heller ingen fag stå i fare for å komme nær et punkt der minstekrav til undervisning ikke kan ivaretas, så sant forbigående kritiske reduksjoner i disponible undervisningsressurser som følge av andre frikjøp enn eksterne forskningsprosjekter tas hånd om gjennom nødvendig tilførsel av vikarmidler, slik tilfellet nylig var med klassisk.

Et spørsmål er om den forestående avgangen til instituttets eneste latinlektor vil medføre en så sterk svekkelse av kompetansen i begynnerlatinundervisning at lektoratet må erstattes straks, uten å vente og se om den voldsomme økningen i studiepoeng i antikkemner 2018–20 (egentlig helt tilbake til 2016) er varig. Dersom nivået fra 2020 holder seg, vil det være krevende å finne nok latinlærere blant de fast ansatte selv etter at staben er tilbake på sitt egentlige nivå etter ledelsesfrikjøp. Dersom nivået synker igjen, vil lærertimetallet være tilstrekkelig. Ansatte i førstestillinger må da være innstilt på å ta begynnerundervisning i latin.

Med forbehold om hvorvidt studenttallene tilsier utlysning av et lektoratet i latin, anbefales i utgangspunktet at avganger medfører utlysning av erstatninger i samme stillingskategori: lektor for lektor og førstestilling for førstestilling. På kunsthistorie bør det vurderes å erstatte de første førstestillingene som går av med lektorater for å øke lærertettheten så fort som mulig, og til gjengjeld erstatte de to lektoratene med førstestillinger når den tid kommer.

6. Utlysningstakt

Enn så lenge har instituttet ikke tilgang på tilstrekkelig sikre økonomiprognoser for stillingsplanperioden til at det kan foreslås konkrete, tidfestede utlysninger. Inntil slike prognoser foreligger – trolig først på nyåret – er det uforsvarlig å gjøre annet enn å skissere en rekkefølge for utlysningene, som så må komme når det viser seg å være økonomisk rom for dem.

I de vedlagte tabellene er det vist (i kursiv nederst i tabellene) hva som skal til av nye stillinger for at hvert fag skal oppnå en lærertetthet på minst 1. Det understrekes at dette ikke er forslag, men bare har status som illustrasjon. Hva slags type stillinger det er snakk om, fremkommer i kommentarfeltene. Når stillingsplanen kommer til styret i form av en vedtakssak i desember, vil den inneholde konkrete forslag til stillinger, om enn med det forbeholdet for utlysningstakten som er forklart i avsnittet over.

Vedlegg: tabeller